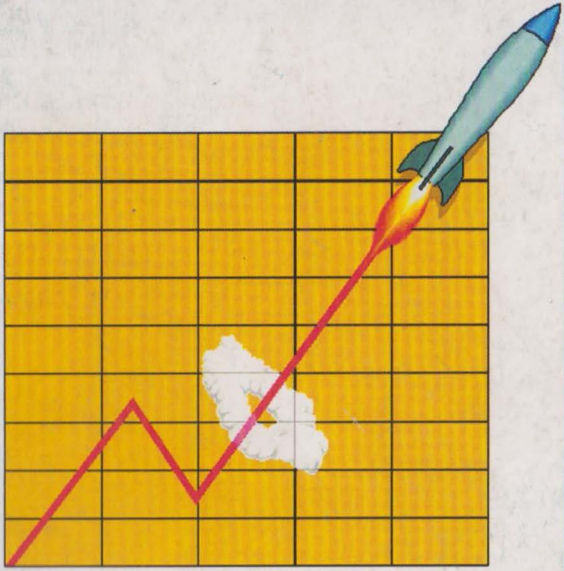
Volkan Yaraşır

İŞGÜCÜ ve ARTI-DEĞER

TEZ-KOOP-İŞ EĞİTİM YAYINLARI DİZİSİ : 5

TEZ-KOOP-İŞ SENDİKASI

İŞ GÜCÜ VE ARTI-DEĞER

Volkan Yaraşır

EĞİTİM YAYINLARI DİZİSİ 5

Çizgiler **Murat ÖZMENEK**
Basım Yeri Polimer Matbaacılık
Tel :(0.312) 324 47 37
Fax :(0.312) 311 10 67

SUNUŞ :

İşçi sınıfı üretici bir güçtür. Bugün kullandığımız, yararlandığımız, yediğimiz, içtiğimiz, giydiğimiz her şeyin yaratıcıları işçilerdir. İşçi sınıfının varlığı bir anlamda hayatın varlığı, yaşamın sürmesi demektir.

Siz istediğiniz kadar fabrika, atölye, mağaza açın bu yerlerin tek başına bir anlamı olmayacaktır. Eğer bu yererde insanlar, işçiler çalışmazsa üretimin gerçekleşmesi, bir şeylerin elde edilmesi mümkün değildir.

Bir makina, bir fabrika, bir mağaza, bir reyon ancak orada çalışan birileri varsa işlevlidir. Ve orada çalışanlar, yaratılan değerlerin gerçek üreticileridir.

İşçilerin kollektif bir üretim faaliyeti yürütmelerine, üretilen değerlerin gerçek yaratıcıları olmalarına rağmen, sürekli yokluk ve zorluk içinde olmaları düşündürücüdür.

Bir türlü yaşadıkları sorunları aşamamaları da kaygı vermektedir.

Acaba yaşadıklarından sorumlu olanlar, işçiler olduğundan dolayı mı, bu sorunlar yaşanmaktadır? Yoksa bu sistemin işleyişinde mi bir şeyler var? Belki de sorunların kaynağı bu sistemin kendisi...

Evet sorunların kaynağı içinde yaşadığımız sistemdir. Ve sorunlar, bu sistemin özü olan insanın, insan tarafından sömürülmesinden kaynaklanmak-

tadır. Çünkü sömürünün olduğu yerde, eşitlikten, adaletten, güzellikten bahsetmek mümkün değildir.

Sorunların kaynağını belirttik. Peki bu sömürü sistemi nasıl işler? sömürü kırbaçla yapılmadığına göre nasıl gerçekleşir?

İşte bu broşür yukarıdaki sorulara yanıt vermektedir.

Malların değeri nasıl ölçülür? İşgücünün değeri nasıl hesaplanır? Ücret nedir? artı-değer ve sömürü ne demektir? Artı-değer nasıl üretilir? Sermaye nedir? İşçiler nasıl sömürülür? Sömürü oranı nasıl bulunur? Artı-değer nasıl artırılır? gibi sorular bu broşürün ana konularıdır.

Bu soruların yanıtları, bizlere nasıl bir düzende yaşadığımız hakkında bilgi verirken, işçilerin neden ve nasıl sömürüldüğünü ortaya koymaktadır.

Bizlerin bu konularda bilgilendirilmesi yaşadığımız toplumu daha kolay çözümlememizi ve yürüttüğümüz mücadeleyi daha bilinçle yürütmemizi sağlayacaktır.

Çünkü bilgi ve eylem işçi sınıfının şekillenmesinin temel ögeleridir.

Öznel ve nesnel düzeyde şekillenmiş bir işçi sınıfı kendi kaderini ellerine alan bir güç demektir.

TEZ-KOOP-İŞ
GENEL YÖNETİM KURULU

1. BÖLÜM
MALLARIN DEĞERİ NASIL HESAPLANIR?

Bir önceki broşürümüzde malların (metaların) değerinin nasıl ölçüldüğünü öğrendik. Malların değeri; üretilmeleri gerekli emek miktarı ile ölçülüyordu.

Peki bu ne demekti? Biz bir malın değerini ölçerken; "bu malın içinde şu kadar emek var" diyorduk. İki malı birbiriyle karşılaştırırken de aynı şeyleri söylüyorduk; "bu mal diğerinden daha fazla değerli, çünkü bunda diğerinden daha fazla emek var"

Hemen tekrarlayalım. Emek nasıl ölçülüyordu?

Emeğin ölçüsü saatti.

Yani bir malı üretmek için gerekli emek miktarı o malın üretilmesi için gerekli olan saatle ölçülüyordu.

Peki o zaman hemen akla şu soru gelmez mi?

O zaman en ağır çalışan, bir malı en uzun sürede üreten işçinin ürettiği mal en değerli mi olacak?

Elbette hayır!...

O halde hangi emek bize malların değerlerini verir? Malların değerlerini ölçtüğümüz emek hangi emektir?

Malların değerlerini ölçtüğümüz emek; Ayşe'nin, Ali'nin, Mehmet'in, Ahmet'in, Aysel'in, Osman'ın emeği değildir. Hünerli işçinin, acemi işçinin, usta

işçinin, çocuk işçinin, ihtiyar işçinin emeği de değildir.

Malların değerini ölçtüğümüz emek

ORTALAMA EMEKTİR

Bunu biraz detaylı tartışalım.

Ülkemizde pek çok işçi çalışmaktadır. Bu işçilerin bir kısmı acemi, bir kısmı ustadır. Bazıları bilgilidir, bazıları ise bilgisizdir. Kimi işçi vasıflı, kimi işçi ise vasıfsızdır. Bütün bu işçilerin emeğinin ortalamasına "sosyal emek" adı veriyoruz.

Ortalama bir işçilikle, ortala-

ma bir ustalık düzeyinde ve ülkedeki teknik gelişmenin ortalamasını temsil edecek makinalarla ortaya çıkan emeğe;

SOSYAL EMEK denir.

Bütün malların değeri işte bu sosyal emek tanımına göre hesaplanır.

Fiyat: Mallardaki sosyal emek miktarının para ile söylenişinden ibarettir.

Örneğin 1 saatlik sosyal emek taşıyan bir malın fiyatı 1.500.000 TL.ise, "ortalama emek, 1 saatte 1.500.000. liralık değer yarattı" denir.

İŞGÜCÜNÜN DEĞERİ NASIL HESAPLANIR?

İşgücümüzün de bir mal olduğunu biliyoruz. İşgücümüzün de bir değeri vardır.

İşgücümüzün değerinin parayla ifadesi

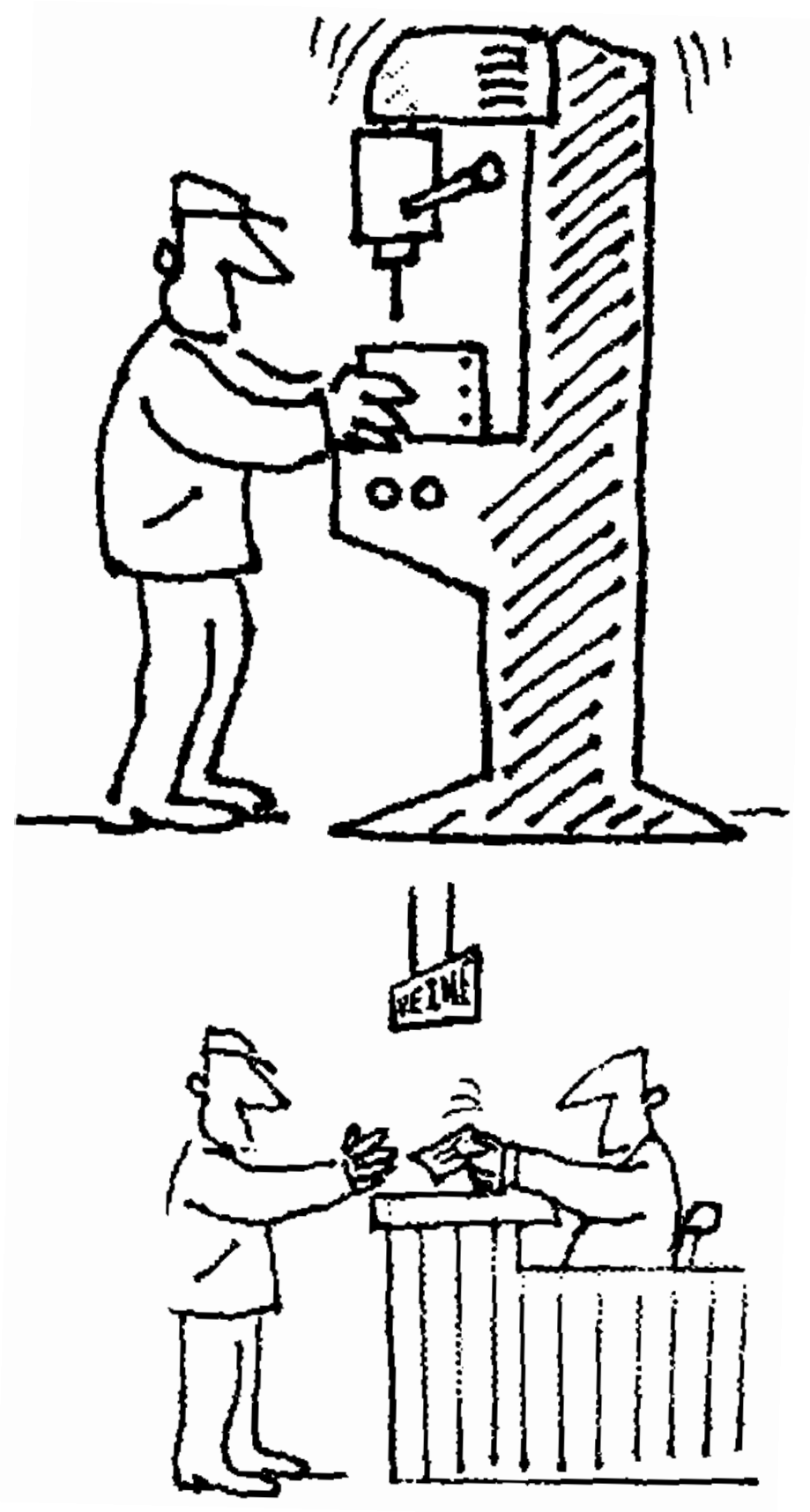
ÜCRET'tir.

İşgücümüzün değeri, tıpkı diğer malların değeri gibi ölçülür.

İş gücünün değeri, onun üretimi için gerekli sosyal emek miktarı kadardır.

Peki, işgücünün üretimi ne demektir?

İşçi, işgücünü işverene satmak

"İşçi çalışır, üretir ve karşılığında ücret alır."

zorundadır. Çünkü onun işgücü dışında satacak bir malı yoktur. İşçi işgününün sonunda kendinden birşeyler eksildiğini, gücünün azaldığını, hatta tükendiğini hisseder. Artık gücünü satamaz hale gelmiştir. İşverene işgücünü sattığından, ertesi gün için, tükenen gücünü yeniden kazanması gereklidir.

İşçinin tükenen gücünü yeniden kazanması için gerekli olan şeyler nelerdir?

Öncelikle beslenmesi, giyinmesi, barınması gerekmektedir. Ayrıca çocuklarının, eşinin geçimini sağlaması, barındırması, giyindirmesi gerekmektedir.

O zaman işçimiz ertesi gün tekrar işbaşı yapabilmesini sağlayacak ihtiyaç

maddelerini satın almak, giyinmek için elbiseler edenmeli ve oturduğu ev için kira ödemelidir. Şöyle bir örnekle açıklayalım.

Diyelim ki; işçinin ertesi gün tekrar çalışabilmesi, işverene işgücünü yeniden satması için, günde 3 ekmek, 2 yumurta..., yılda 2 ayakkabı, 1 pantolon..., ev kirası ve başka şeylere ihtiyacı vardır. Bu temel ihtiyaçların günlüğe düşenini bulalım.

(Bir işçinin ortalama net aylığı 300 milyon olduğu varsayılarak hesaplanmıştır.)

Yiyecekler için günlük
2.850.000 TL

Giyim masrafı günlük:1.150.000 TL

Kira günlük : 3.000.000 TL

Çocukların eğit.için günlük:

1.000.000 TL

Diğer masraflar günlük:

2.000.000 TL

Toplam : 10.000.000.TL

İşte bulunan bu 10.000.000 TL işgücünün fiyatıdır. İşçimiz ertesi gün tekrar işe başlayabilmek için günlük 10.000.000 TL'ye ihtiyaç duymaktadır.

İşverenler ise bu günlük ihtiyacı azaltarak, artı-değeri yükseltmek isterler.

Bu bölümü tamamlarsak, işgücünün fiyatı, yani ücret, işçinin ertesi gün yeniden işbaşı yapmasına elverecek

kadar ihtiyaç maddesi satın alabileceği bir paradır. Bütün metalar işgücü adını verdiğimiz metanın fiyatı da (yani ücret) böyle hesaplanmaktadır.

2-ARTI- DEĞER ve SÖMÜRÜ

İşçiler, işverenler ile aralarında süren tartışmaların, toplu sözleşme görüşmelerinin, grevlerin, lokavtların ve benzerlerinin temelinde yatan tek bir neden vardır; o da artı-değerin nasıl paylaşılacağıdır.

O halde işçi sınıfı mücadelesini sürdürebilmek, bu mücadelede güçlü bir şekilde yerini almak istiyorsa, işçi sınıfı bilimi ile donanmalı ve bu bilimin ışığında yürüyebilmeli, artı- değer, sömürü

vb.'ni öğrenerek mücadelesini sürekli kılmalıdır.

ARTI- DEĞER NEDİR?

Nasıl üretildiği, üretilenlerin nasıl bölüşüldüğü, işverenlerin karlarının nasıl oluştuğunu, işçilerin neden ve nasıl sömürüldüklerini bir örnekle ortaya koyalım.

Örneğimiz için bir işçi seçmemiz gereklidir. Ülkemizde yaygın bir işkolu olan tekstil sektöründe çalışan bir işçi arkadaşımızı ele alalım. Arkadaşımızın çalıştığı işyeri, piyasaya gömlek üretmekle meşgul olsun. Arkadaşımız da aynı işyerinde gömlek üretmek için işe başlasın.

Hepimiz biliyoruz ki; bir fabrikada

aynı ürün üzerinde pek çok işçi arkadaşımız çalışmakta, üretimi beraber yapmaktadırlar. Ancak biz şimdilik işbölümünü bir kenara bırakıp, hesaplarımızı kolay ve anlaşılır yapabilmek için tek bir işçiyi ele alacağız.

Sizce gömlek üreten bir fabrika nasıl kurulur?

Tekstil işvereni elinde bulunan bir miktar parayı artırmaya karar vermiş, bunun için parasını üretken bir kanala aktarmıştır. Çünkü işveren bilmektedir ki; parası evinde ya da kasasında durduğu zaman artmayacaktır. O zaman yapabileceği tek şey vardır; parasını sermayeye çevirmeli, yani parasından para kazanmalıdır.

İşveren arsa satın almış, binalar yaptırmış, alet, edevat, makina, iş araçları, gömlek imalatı için gerekli olan hammadde, yani çeşitli türden kumaş, iplik ve diğer maddeleri piyasadan satın almıştır.

Üretim için her şey hazırdır. Bir tek şeye ihtiyaç kalmıştır. İŞGÜCÜ'ne. Yani makinaları kullanacak, gömleği üretecek olan işçilere gereksinimi vardır. İşveren ücret karşılığında çalışmak için iş arayan işçileri kiralar. Bizim örneğimizdeki işçi arkadaşımızda gömlek üreten bir fabrika da işçi olarak çalışmaya başlamış olsun. Üretim için artık her şey hazırdır.

Bizim gömlek üreticisi işçi arkadaşı-

mız fabrikada nasıl çalışır?

Arkadaşımız sabah saat 08.00'de işe gelir.

Hammadde olarak kullanılan kumaşı alır, ölçülerine göre keser, makinanın başına geçip, gömleği dikmeye başlar. İplik düğme gibi yardımcı maddeler; makas, iğne gibi yardımcı araçlar kullanır. Saat 12.30'a kadar çalışır.

Tekstil işçisi arkadaşımız çalıştıkça hammadde (kumaş) ve yardımcı maddeler (iplik,düğme) azalır. Kullandığı makina biraz aşınır. İşçi arkadaşımız işgücünü, enerjisini harcar, yorulur. Öğle yemeği için ara verilir. İşçi arkadaşımız enerjisini yeniden kazanmak, işgücünü yerine koymak için yemeğini yer, dinlenir.

Öğleden sonra üretim tekrar başlar. Hammadde tükenir. Makinalar biraz daha yıpranır. Çalışma saat 18.00'e kadar sürer.

İşçi arkadaşımız akşam üstü, iş çıkışı saati geldiğinde bir gömlek üretmiş, ancak tüm gücünü de tüketmiştir. Akşam evine giderken o günkü ücretinide kazanmıştır.

İşçinin ertesi gün tekrar çalışabilmesi için harcadığı enerjiyi yeniden alması gerekir. Bir önceki bölümde anlatıldığı gibi aldığı ücretle o günkü gereksinmelerini karşılamak ister.

Peki işçi arkadaşımız 9 saat çalıştıktan sonra ne için ücret almıştır?

İşçi arkadaşımız ürettiği bir gömlek

için ücret almıştır. Artık ortada kumaş, düğme, iplik yoktur. Makinalar aşınmış ve işgücü harcanmıştır, ancak bu da görünmemektedir. Tükenen, kullanılan, tüm bu şeylerin dışında ortada sadece bir gömlek, başka bir deyişle "mal" vardır.

Acaba bu gömleğin fiyatı nedir?

İşçi arkadaşımız gömleği üretmek için kumaş, yani hammadde kullanmıştır. İşveren bir gömlek için gerekli olan kumaşa, kumaşı üretip satan diğer işverene 3.500.000 TL. ödemiş olsun. Ayrıca iplik, düğme gibi yardımcı mallar içinde de 1.000.000 TL. harcamış olduğunu varsayalım. Yine fabrikanın gündelik masrafları için; yani elektrik, yakıt, per-

sonel gideri ve benzerleri için de gömlek başına 450.000 TL. harcansın.

Peki makinaların yıpranması ve aşınması da maliyet hasaplarına eklenmesi gerekmez mi?

Elbette,

Makinalar bir kere de değil, ama her gömleğe kendilerinden birşeyler katarak, yavaş yavaş eskir, tükenir.

Makinaların aşınma payına **AMORTİSMAN** denir.

Aşınma (Amortisman) payı olarak da sözü geçen fabrikada gömlek başına 50.000 TL. gitsin. Şimdi tüm maliyetleri toplayalım;

Hammadde 3.500.000 TL

Yardımcı maddeler : 1.000.000 TL

İşletme giderleri:	450.000 TL
Amortisman	50.000 TL
Toplam	**5.000.000 TL**

2. BÖLÜM

ARTI DEĞER NEDİR?

ARTI- DEĞER NASIL ÜRETİLİR?

İşveren bir gömlek için 5.000.000 TL.'lik masraf yapmış oldu. İşçi 9 saatlik çalışma sonucunda 5.000.000 TL'.lik masrafla bir gömlek üretti.

İşveren bu gömleği pazarda kaç paraya satabilir?

Şayet 5.000.000 TL.'ye satarsa zarar eder.

Neden?

Çünkü henüz işçinin ücreti hesaba

katılmamıştır.

Demek ki işveren gömleği 5.000.000 TL'nin üzerinde satmak zorundadır. Varsayalım gömlek piyasada kaliteli bir gömlek olarak değerlendirilsin ve 35.000.000 TL'ye alıcı bulsun. Bu durumda aradaki fark:

Gömleğin satış fiyatı	35.000.000 TL
Maliyet	5.000.000 TL
Fark	**30.000.000TL**

Bu 30.000.000 TL.'lik değer çalışma gücünü tüketerek üreten tekstil işçisinin o mala kattığı değerdir. İşçinin 9 saatlik çalışması gömlek de cisimleşmiş ve böylece işçi 30.000.000TL.'lik yeni

değer yaratmıştır.

Yeni değer yaratabilen tek mal İŞ-GÜCÜ' dür.

İşte işçi ve iş veren bu yeni değeri, yani örneğimizdeki 30.000.000 TL.'yi paylaşmak zorundadır. Asıl kavga bu paşlaşımdan doğar.

Şayet işveren işçiye tüm ürettiği değeri, yani 30.000.000 TL'yi verirse kendisine birşey kalmayacaktır. Oysa işveren fabrika kurup, hammadde alırken ve bunlar için parayı tam öderken, ileride üretilecek gömleklerden kâr yapacağını planlamaktaydı ve işte o kârı yapacağı zaman gelmiştir.

Örneğimizdeki arkadaşımız bugün için yüksek bir ücret olan 10.000.000

TL. yevmiye alsın. Yani arkadaşımız bütün gün çalışıp, karşılığında ücret olarak 10.000.000 TL. alıyor olsun.

Arkadaşımız bir gömleği ne kadar zamanda üretmişti?

1 Günde

O zaman ücreti ne kadardır?

10.000.000 TL

Peki yarattığı değer ne kadardır?

30.000.000 TL

Öyleyse;

Yarattığı değer 30.000.000 TL.

Ücreti 10.000.000 TL.

Fark 20.000.000 TL.

Yani işveren, işçinin ürettiği gömleği piyasada satarak 20.000.000 TL. kara geçmiştir. Ama bu kar işçinin yarattığı 30.000.000 TL'lik değerden elde edilmiştir.

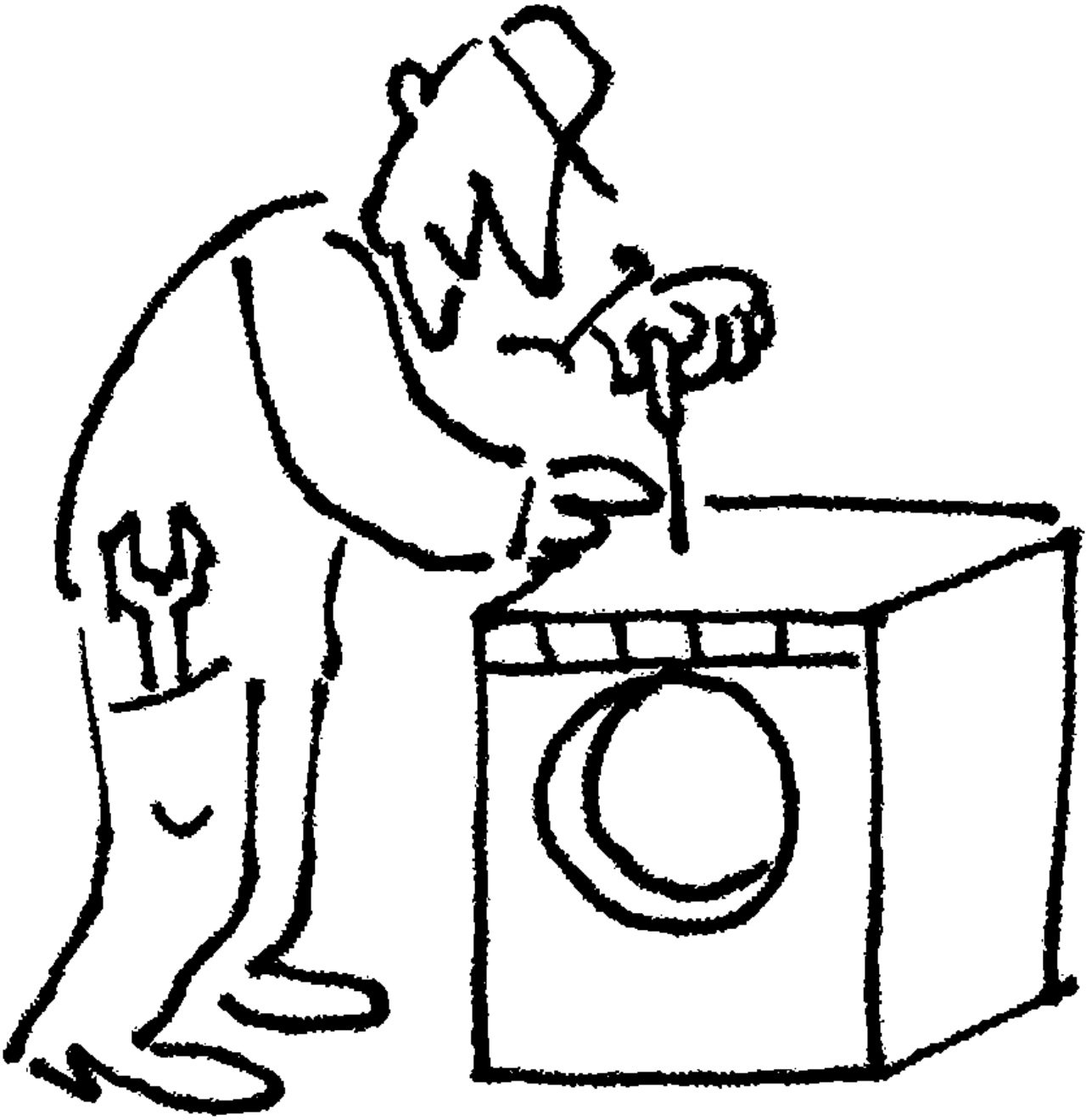
İşçinin işgücünü satarak ve işgücü için aldığı paraya, örneğimizdeki 10.000.000 TL.'ye ücret; işverenin el koyduğu paraya, örneğimizdeki 20.000.000 TL.'ye ise artı-değer adı verilir.

Formüle etmek gerekirse;

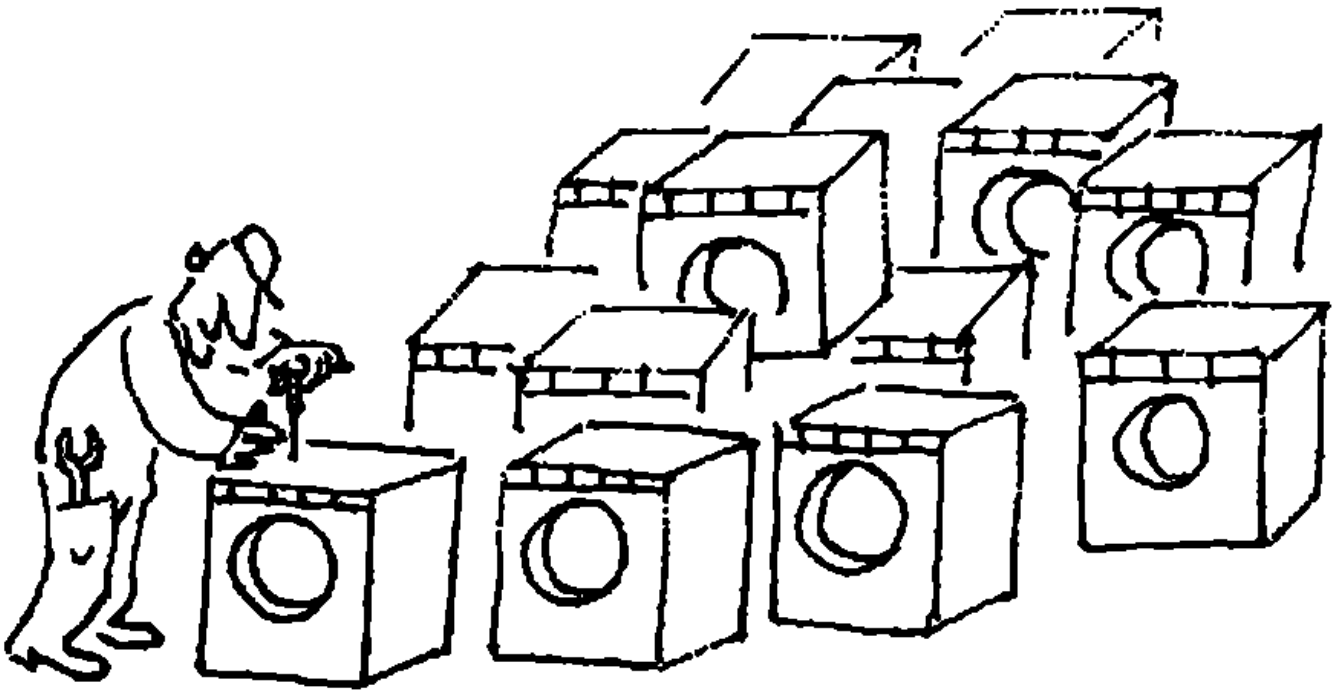
Artı-değer= İşçinin yarattığı değer- Ücret

Özetlersek:

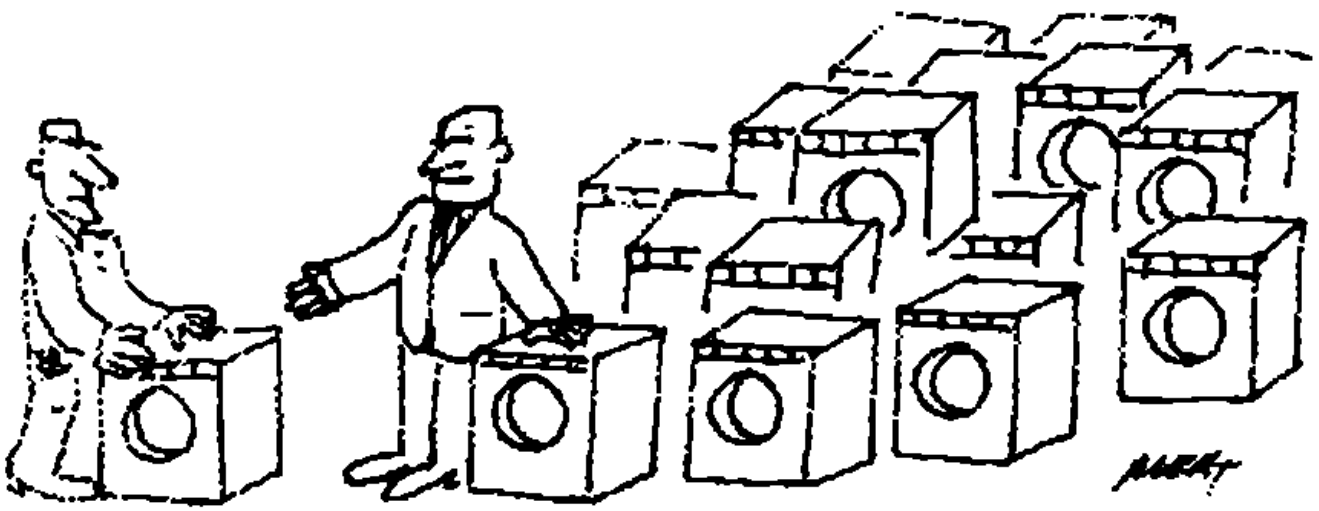
İşçi işgücünün değerinden fazla de-

"Bir günlük üretim"

"Bir aylık üretim"

"Bir aylık ücretle alınabilen"

ğer yaratır. İşgücü; kullanıldığında değerinden fazla değer yaratan özel bir maldır.

İşçinin kendi işgücünün değerinden fazla ürettiği değere ARTI-DEĞER denir.

Sömürünün kaynağı ARTI-DEĞER'dir.

SERMAYE NEDİR ?

Yukarıdaki hesabı bir işçi üzerinden yaptık. Ve dedik ki; "İş bölümünü şimdilik bir kenara bırakalım!" Oysa biz biliyoruz ki; yaşadığımız toplumda üretim tek tek işçilerle yapılmaz. Fabrikalarda, işyerlerinde pek çok işçi yanyana çalışır. Çünkü yaşadığımız toplumda üretim

araçları az sayıda işverenin elinde toplanmıştır. Bununla birlikte üretim toplu-ca yapılır.

İşverenler yanlarında çalıştırdığı tüm işçilerin artı-değerine el koyarlar ve sermaye böylece artar. Bundan çıkan en doğal sonuç şudur:

Sermaye işçilerin birikmiş emekleri-dir.

İŞÇİLER NASIL SÖMÜRÜLÜR ?

İşverenler işçilerin yarattığı değer-lere el koyarak zenginleşirler, sermaye-lerini artırırlar, ekonomik olarak büyür-ler. İşçiler ise bütün değerleri yarattıkla-rı halde ancak yaşayabilecek kadar üc-ret elde ederler.

Elbette bizler biliyoruz ki; sömürü olmadan işverenlerin sürekli zenginleşmesi, bizlerin ise gün geçtikçe daha da yoksullaşması mümkün değildir.

Tekrar örneğimize geri dönelim;

İşçi arkadaşımız günde 9 saat çalışıp, karşılığında 10.000.000 TL. ücret alıyordu. Ancak arkadaşımız bütün günlük çalışmasında tam 30.000.000 TL.'lik değer yaratmaktaydı. Yani arkadaşımızın toplam çalışma süresinin 1/3'ünü (3'de 1'ini) kendisi için, geri kalan 2/3'ünü (3'de 2'sini) de işveren için çalışmış oluyordu.

İşçinin ücreti olan 10.000.000 TL. ; işçilerin kendileri için çalıştıkları sürenin parası, yani ücreti ödenmiş emektir.

Geri kalan 20.000.000 TL. ise fazla çalışma süresi, yani ücreti ödenmemiş. tam söylemiyle; artı- değerdir.

İşverenin karşılığını ödemeden emeğin yarattığı değere el koymasına SÖMÜRÜ denir.

SÖMÜRÜ ORANI NASIL BULUNUR?

İşçilerin artı-değerlerine el konarak sömürüldüğünü öğrendik. Peki işçiler ne kadar sömürülür?

Sizler ne kadar sömürüldüğünüzü biliyormusunuz?

İşçilerin ne kadar sömürüldüğünü

gösteren orana **SÖMÜRÜ ORANI** denir.

Sömürü oranı herhangi bir işletmede, herhangi bir işkolunda, her hangi bir ülkede işçilerin ne kadar sömürüldüğünü gösteren orandır.

Sömürü oranını bulmak için işverenin el koyduğu artı-değer, işçinin ücretine bölünür.

Örneğimiz için sömürü oranını bulmak istersek;

$$\text{Sömürü Oranı} = \frac{\text{Artı- Değer}}{\text{Ücret}} \times 100$$

$$\text{Sömürü Oranı} = \frac{20.000.000}{10.000.000} \times 100 = \%\ 200$$

Demek ki; gömlek üreten tekstil işçisi arkadaşımızın sömürülme oranı, % 200 'dür.

Aynı hesaplama yöntemini şu formülle de yapabiliriz ;

$$\text{Sömürü Oranı} = \frac{\text{İşveren için çalıştığı süre}}{\text{İşçinin kendisi için çalıştığı süre}} \times 100$$

Örneğimize göre;

$$\text{Sömürü Oranı} = \frac{6}{3} \times 100 = \%200$$

ARTI DEĞERİ NASIL ARTIRILIR ?

İşverenler artı-değeri artırarak kâr-

larını yükseltmek isterler.

Peki artı- değer nasıl artırılır?

Bunu bulmak için örneğimize geri dönelim;

İşçimizin 3 saat kendisi için, 6 saat ise işveren için çalışmakta, bu durumda sömürü oranı % 200'ü bulmaktaydı.

İşverenlerin çalışma süresini 9 değil, 12 saate uzattıklarını düşünelim. Ancak işçi arkadaşşlarımızın ücreti değişmesin.

Yani yine 10.000.000 TL. almış olsun. Bu durumda işveren için çalışılacak süre 6 saatten, 9 saate çıkmış olacaktır. Formülümüzü hatırlayalım.

$$\text{Sömürü Oranı} = \frac{\text{İşveren için çalışılan saat}}{\text{İşçinin kendisi için çalıştığı saat}} \times 100$$

Sömürü Oranı= $\frac{9}{3}$ x100 % 300'e çıkacaktır.

İşçinin artı değerini artırmanın bir yolu, onun çalışma süresini artırmaktır.

Bir başka yöntem ise, işçinin kendisi için çalıştığı süreyi azaltmaktır. Yine formülümüze dönelim;

$$\text{Sömürü Oranı} = \frac{\text{İşveren için çalışılan saat}}{\text{İşçinin kendisi için çalıştığı saat}} \times 100$$

$$\text{Sömürü Oranı} = \frac{6,5}{2.5} \times 100 = \%260$$

İşçinin artı- değerini artırmanın bir yolu onun kendisi için çalıştığı süreyi azaltmaktır.

Sömürüyü artırmanın en temel ve

en gizli yolu ise; işçilerin üretkenliğini artırmak, yani emeğin verimliliğini yükseltmektir.

Bu nasıl olur?

Örneğimizde işçimiz normal bir çalışma ve ortalama gelişmişlikteki makina ve aletleriyle günde bir gömlek üretiyor. 30.000.000. TL'lik değer yaratıyor, karşılığında ise 10.000.000 TL'lik ücret alıyordu.

Varsayalım işverenler işçiyi 9 saat içinde, öncekinden daha fazla çalıştırarak ve makinaları daha fazla geliştirerek günde 1 değil, 2 gömlek üretsinler.

Yani işçi arkadaşımız öncekinden daha fazla yorularak 1 yerine 2 gömlek üretsin ve 30.000.000 TL. değil

60.000.000 TL. değer yaratsın.

Peki işçimizin şimdiki ücreti nedir?

Elbette yine 10.000.000 TL. Çünkü yine bir gün çalışmıştır.

Peki ürettiği artı-değer miktarı nedir?

Artı değer = Üretilen değer - Ücret,

Buna göre:

Artı-değer=60.000.000-10.000.000
artı-değer=50.000.000 TL.

Sömürü oranını bulalım;

$$\text{Sömürü Oranı} = \frac{\text{Artı- değer}}{\text{Ücret}} \times 100$$

$$\text{Sömürü Oranı} = \frac{50.000.000}{10.000.000} \times 100$$

Sömürü Oranı= %500

Görüldüğü gibi çalışma saati artırılmadığı halde üretilen, artı-değer %500'e çıkmış, yani işçinin ürettiğinden, işverenin cebine daha çok değer girmiştir.

Artı-değer artırmanın bir yolu emeğin üretkenliğini artırmak, onu daha fazla üretmeye zorlamaktır.

3. BÖLÜM

HİZMET YADA KENDİ SEKTÖRÜMÜZDE ARTI-DEĞER

Bir fabrikada çalışan işçinin nasıl sömürüldüğünü öğrendik.

Peki hizmet sektöründe ya da kendi sektörümüzde çalışan bir işçinin bu süreçteki rolü nedir?

Biz biliyoruz ki üretim fabrikada yapılır ancak, işveren ürettiği gömlekleri deposuna koyduğunda yani pazara çıkarmadığında, depodaki gömleğin bir değeri yoktur. Depodaki gömlek, satılmadığı sürece yani tüketiciye ulaşmadığı sürece, işverene para kazandıramaz.

İşte hizmet sektörü, bu noktada

devreye girer. Depodaki gömleğin (bunu tüm tüketimmaddeleri için düşünebiliriz) pazara götürülmesi, pazarda satışa sunulması ve tüketici tarafından alınması sayesinde gömlek üreticisi kar elde eder.

Hizmet sektöründe çalışan işçinin görevi, malları müşteriyle buluşturmayı sağlamaktadır.

Yani malları depodan mağazaya taşıyan nakliyeci, bunları reyonlara yerleştiren işçiler, reyonlarda bunları satan tezgahtarlar, kasada parayı alan kasiyerler, mağazanın temizliğinden sorumlu görevliler vs. malların satışında aktif rol oynarlar.

Bu nedenle hizmet sektörü olma-

dan, işverenin kar elde etmesi mümkün değildir.

Diyelim ki, kendi çalıştığımız mağaza yada market (Gima, Migros, Oypa vs) örneğimizdeki üretilen gömleğin satış işini üstlensin. Fabrika sahibi elde ettiği artı-değerin bir kısmını (örnekteki 20.000.000 TL) mağaza sahibine bırakarak malın satışının gerçekleşmesini sağlar. (örneğin 10.000.000 TL) mağaza sahibi de, bu gömleğin satışının gerçekleşmesi içinde kendine bina, reyonlar kurar, işgücü kiralar.

Mağaza sahibine; Gömlek üreticisi işveren, her gömlek için 10.000.000 TL. bıraktığını söylemiştik.

Mağaza sahibi; (Günlük masrafı

şöyle olsun)

Bina kirası için 1.000.000 TL

Diğer harcamalar (elk, su)
1.000.000 TL

amortisman ve

Personel giderleri için 3.000.000TL

Toplam 5.000.000 TL

Mağaza sahibi işveren gömlek başına 5.000.000 TL kar elde etmektedir.

Elektrik, su, amortisman sabit olduğundan dolayı mağaza sahibi karını artırabilmek için, işçi ücretlerini kısmak zorundadır.

Peki mağaza işvereni 1 yerine 2

gömlek sattığında bu maliyet ve kar nasıl gerçekleşir?

Kira (değişmeyecek)
1.000.000TL

Elkt.su vb. har.(değişmeyecek)
1.000.000TL

Pers. giderleri (değişmeyecek)
3.000.000TL

Ancak, 1 yerine 2 gömlek satıldığı için kar 5 yerine 15.000.000 TL. olacaktır.

İşte bu nedenle hizmet sektöründe, daha fazla satış için personel eğitimi, kılık kıyafet standartı, reklam kampanyaları, promosyonlar, güler yüzlülük vb. şeyler yapılır yada istenir.

Hatta, işverenler kimi zamanlar, hizmet işçisine küçük primler önererek satışları artırmaya uğraşır.

Hizmet sektörü fabrikada üretilen artı-değerin işverenin cebine kar olarak girmesinde asli bir rol oynar. Şayet hizmet sektörü olmazsa ne fabrika işvereni ne de mağaza sahibi kar elde edemez.

Üretim bir süreçtir.

Sadece basit bir gömlek üretimi için bile, pamuk tarlasında çalışan işçilere, pamuğu ipliğe çeviren işçilere, düğme ve benzerlerini üreten işçilere, nakliyat işçilerine, fabrika işçilerine, depo görevlilerine ve hizmet sektöründe çalışan işçilere ihtiyaç duyar. Bu aşamalardan biri dahi gerçekleşmese, örneğin pamuk

ekilmese, toplanmasa, gömlek üretilmese, elektrik kullanılmasa ya da mağazada satılmasa, kar elde edilemez.

Bu nedenle işverenler en küçük bir işçi hareketinde dahi (hizmet sektöründe ya da fabrikalardaki grevlerde, direniş ya da iş yavaşlatmalarda) ortak tavırlar alırlar. Çünkü işverenler karın nasıl oluştuğunu bilirler. Bu aynı zamanda işçi mücadelesindeki ortaklığında ne kadar önemli olduğunu gösterir.

SONUÇ :

Birbirini tamamlayan "Üretim Nedir?" "Yaşadığımız Toplum ve İşçiler", ve "İşgücü ve Artı-değer" adlı bu üç broşürle, Tez-Koop-İş sendikasına üye olan sizlerin, sınıf ve sendikal bilincinin gelişmesi planlanmış ve bu sayede daha güçlü ve daha etkin bir işçi sınıfının yaratılması amaçlanmıştır.

İşlediğimiz konular, aslında her gün karşılaştığımız, her gün yaşadığımız ama tam olarak kavrayamadığımız temel olaylardır. Bu olaylar bilinçli olarak karmaşıklaştırılmakta ve içinden çıkılamaz hale sokulmaktadır.

Ama gördük ki, anlaşılamaz denilenler anlaşılır, bilinmez denilenler

öğrenilir, değişmez denilen şeyler bir gün mutlaka değişir.

TEZ-KOOP-İŞ SENDİKASI

Üç Yıldız Caddesi No: 29 Subayevleri / **ANKARA**

Tel: (0.312) 318 39 79 - 86 • **Fax:** (0.312) 318 39 88